

onderwijsachterstanden). Vanuit het advies van de Onderwijsraad moet blijken wat naar verwachting de achterstanden het beste kan beperken.

- Primair onderwijs (PO):
 - Verhogen gemeentelijk onderwijs achterstanden beleid (GOAB) zodat gemeenten op deze manier voor alle doelgroepkinderen (15% van totaal in po) zomerscholen (of herfstscholen?) kunnen organiseren om achterstanden weg te werken. Op Caribisch Nederland € 1.500 per leerling (2.500 leerlingen). Kosten: incidenteel € 104 – € 204 mln. (afhankelijk van aantal 'vakken').
óf
 - Verhogen budget onderwijsachterstanden (OAB) aan scholen zodat de leerlingen met verhoogd risico op achterstanden extra ondersteuning kan worden geboden door de school zelf. Naar verwachting is dat in ieder geval de rest van het huidige schooljaar en komend schooljaar nodig. Op Caribisch Nederland € 1.500 per leerling (2.500 leerlingen). Kosten: incidenteel 2 x € 129 mln.²
- Voortgezet onderwijs (VO):
 - Verhogen budget regeling zomerscholen (of herfstscholen) zodat voor alle onderwijsachterstandsleerlingen (15% van totaal in vo) zomerscholen kunnen worden georganiseerd om achterstanden weg te werken. Zomerscholen in het vo zijn een bewezen effectieve interventie. Op Caribisch Nederland € 1.000 per leerling (1.000 leerlingen). Kosten: incidenteel € 61 - € 131 mln. (afhankelijk van aantal vakken).
óf
 - Verhogen budget leerplussmiddelen aan scholen zodat de leerlingen met verhoogd risico op achterstanden (15% van totaal in vo) extra ondersteuning kan worden geboden (à ca. € 1.000 per leerling). Naar verwachting is dat in ieder geval de rest van het schooljaar en komend schooljaar nodig. Op Caribisch Nederland € 1.000 per leerling (1.000 leerlingen). Kosten: incidenteel 2 x € 94 mln.³
- PO en VO:
 - Reparatieprogramma Gelijke Kansen Alliantie zodat kansenongelijkheid wordt tegengegaan, via een intensivering met 35% van de programma's met de huidige 60 gemeenten en een start met 40 nieuwe gemeenten (à € 100.000 per gemeente, met cofinanciering).⁴ Het gaat dan bijvoorbeeld om bewezen effectieve interventies als High Dosage Tutoring of aanvullend onderwijs of loonbaanoriëntatie- en begeleiding. Doelgroep is daarbij net anders dan de onderwijsachterstandsleerlingen, namelijk de (talentvolle) leerlingen met weinig hulpbronnen in de buitenschoolse leefomgeving. Kosten: incidenteel € 3 mln (verdieping) + € 4 mln. (uitbreiding).

Sector	Interventie	Doelgroep	Kosten
PO (keuze tussen A of B)	A. Zomerscholen (of herfstscholen) door uitbreiding gemeentelijk onderwijs achterstanden beleid	Onderwijsachterstandsleerlingen (15% van heel po) + alle po-leerlingen op CN	€ 104 – € 204 mln. incidenteel
	B. Uitbreiden onderwijsachterstandenbeleid in resterend en komend schooljaar (bijv. gerichte ondersteuning of meer uren les)	Onderwijsachterstandsleerlingen (15% van heel po) + alle po-leerlingen op CN	2 x € 129 mln. incidenteel
VO (keuze tussen A of B)	A. Zomerscholen (of herfstscholen) door verhogen budget regeling	Onderwijsachterstandsleerlingen (15% van heel vo) + alle vo-leerlingen op CN	€ 61 - € 131 mln. incidenteel
	B. Uitbreiden achterstandenbeleid (via budget leerplus) in resterend en komend schooljaar (bijv. gerichte ondersteuning of meer uren les)	Onderwijsachterstandsleerlingen (15% van heel vo) + alle vo-leerlingen op CN	2 x € 94 mln. incidenteel
PO & VO	Intensivering Gelijke Kansen Alliantie (35% opschaling bij 60 gemeenten en uitbreiding met 40 nieuwe gemeenten)	(talentvolle) leerlingen met weinig hulpbronnen in de buitenschoolse leefomgeving	€ 3 mln. + € 4 mln. incidenteel

2. Mbo

Korte termijn

- Omdat vo-leerlingen geen centrale examens doen, is er een risico dat de doorstromers naar mbo minder kwaliteit hebben dan doorstromers die wel centrale examens hebben gedaan (of: doorstromers in andere jaren). Eventuele achterstanden zullen in het mbo geremedieerd

² Maatregel uit BMH. Is verschil tussen huidige budget (€ 305 mln.) en eerdere budget (€ 430 mln.).

³ Idem. Berekening is variatie daarop: uitbreiden doelgroep (7% naar 15%) en bedrag verhogen (€ 736 naar € 1000 per leerling).

⁴ Uitbreiden aantal gemeenten kan ook directe effectieve interventie zijn, die is hier nu niet meegenomen.

moeten worden. Dat gaat mogelijk weer ten koste van inzet in andere (merendeel) beroepsgerichte vakken, waardoor scholen en studenten extra inspanningen zullen moeten doen om tot eenzelfde eindniveau te komen. Indien 5% van de mbo-studenten hierdoor een jaar langer over zijn opleiding doet, kost dit OCW incidenteel circa € 200 mln extra.

- (i) Omdat de mbo'ers die dit jaar een diploma gaan behalen aangepaste examens doen en voor een deel hun beroepspraktijkvorming niet volmaken, is er het risico dat het diploma van deze mbo'ers door de arbeidsmarkt als minderwaardig wordt gezien. Dat kan ertoe leiden dat deze afgestudeerden moeilijker aan een baan komen en een tragere start op de arbeidsmarkt maken. (ii) Daarnaast zijn er specifieke zorgen voor studenten die extra begeleiding nodig hebben, omdat ze in een kwetsbare positie verkeren. Zij zijn nu een paar weken niet naar school geweest en deels buiten beeld geraakt. Mbo-scholen gaan voor deze studenten weer gradueel open, maar dat zal op de korte termijn nog zijn beperkingen hebben, waardoor feitelijk veel kwetsbare studenten voorlopig nog niet opgevangen worden. Deze studenten zullen een nog grotere achterstand oplopen en meer risico hebben de opleiding voortijdig te verlaten, zonder een startkwalificatie, dus (vrijwel) zonder perspectief op werk. Dit heeft gevolgen voor het beroep op de ww en mogelijk de ziektewet.
- Studenten, die hun beroepspraktijkvorming doen in sectoren, waarop de effecten van de corona maatregelen nu al grote impact hebben (horeca, toerisme, cultuur), zullen deze in de meeste gevallen voor onbepaalde tijd moeten onderbreken. Vooral voor bbl-studenten, die 80% van hun opleiding in de praktijk doen, is dit zeer ingrijpend. Veel studenten zullen worden overgeschreven van de bbl naar de bol, maar ook bol-studenten moeten een groot deel van hun opleiding (40-60%) in de praktijk doen, dus dat lost het probleem maar beperkt op. Dit kan betekenen, dat een deel van de studenten langer over hun opleiding zal doen, omdat zij de leerdoelen niet hebben behaald en dus alsnog stage moeten doen. Hiermee samenhangende kosten slaan deels neer bij de individuele student, deels bij OCW.
- Er zal geen vraag vanuit bedrijfsleven naar scholing komen, dit zet het aanbod van LLO door publieke instellingen onder druk en instellingen zullen dat afbouwen. Ditzelfde geldt voor het hoger onderwijs. Publieke instellingen komen slechts in aanmerking voor NOW, indien er een omzetverlies van 20% is, met inbegrip van de inkomsten uit publieke middelen. Dit geldt naast LLO ook voor inburgering. Het zal weer enige tijd duren voordat instellingen deze deskundigheid hebben opgebouwd. Daarnaast bestaat het risico dat bedrijven zich primair richten op het eigen overleven en daardoor minder samenwerking met het onderwijs zullen zoeken.

(Middel)langetermijneffecten

- Als de huidige maatregelen langer duren, is het voor studenten van bepaalde opleidingen niet meer mogelijk om stage te lopen en beroepspraktijkvorming te doen. De bbl-trajecten van deze opleidingen storten helemaal in. Ook voor de bol-studenten zijn er geen stages. Mbo-scholen zullen de toegang tot deze opleidingen flink gaan beperken en mogelijk zelfs de betreffende opleidingen afbouwen.
- Grote groepen studenten in een kwetsbare positie lopen achterstanden op, die nauwelijks meer zijn in te halen. Deze studenten zullen voortijdig uitvallen. Het aantal jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt zal substantieel toenemen. Omdat gemeenten niet verplicht zijn jongeren tot 27 jaar naar een baan te begeleiden, zal er een grote groep blijvend tussen wal en schip vallen.
- Het niet of niet helemaal kunnen doen van stages, de mogelijke afname van kwaliteit van de instroom, het afstandsonderwijs en de aangepaste examinering kunnen op langere termijn bij elkaar opgeteld leiden tot verlies van de onderwijskwaliteit. Afgestudeerden zijn onvoldoende voorbereid op de arbeidsmarkt en op het vervolgonderwijs. Met als gevolg een lagere arbeidsproductiviteit, meer werkloosheid, minder werk op een passend niveau en meer uitval uit het hbo.

3. Ho

Korte termijn

- De hogescholen en universiteiten geven aan dat wanneer de huidige situatie duurt tot juni zij vooral kosten zien in vertraging van studenten in hun voortgang van de opleiding, dit geldt met name voor studenten uit de zorg en andere opleidingen waar in vooral fysiek contact nodig is. Indien de vertraging een jaar duurt, kost dat OCW in de zorg en andere fysieke sectoren circa € 600 miljoen extra. Daarnaast zijn er ook kosten voor de individuele student die vertraging oploopt.
- Daarnaast zien instellingen een vermindering van hun inkomsten door minder buitenlandse, niet eer-studenten; sommige instellingen zijn hiervan sterk afhankelijk. Deze kosten kunnen nu nog niet gekwantificeerd worden, maar worden de komende tijd in kaart gebracht.

Lange termijn

- Mocht de huidige situatie langer duren, bijvoorbeeld tot na de zomer, dan zien de ho instellingen vooral problemen met de nieuwe instroom van bachelor studenten en tevens kunnen zij dan niet langer de leveranciers die aan de instellingen diensten verlenen faciliteren in afname van diensten of het later inhalen van diensten.
- De inkomstendaling van de buitenlandse, niet eer-studenten zal bij sommige instellingen zoals Wageningen tot grote financiële problemen leiden.

4. OWB

Consequenties

- Door COVID19 zal lopend onderzoek vertraagd worden en hierdoor zal het meer tijd kosten om tot goede afronding van (promotie)onderzoek te komen. Tijdelijke contracten zullen langer doorbetaald moeten worden. Dit geldt voor de universiteiten, UMC's en bij KNAW- en NWO-instituten. De kosten van de vertraging zijn ca. 146 mln per maand.
- Bij UMC's wordt een groot deel van het onderzoekspersoneel ingezet voor leveren van zorg in de kliniek. Veel onderzoek ligt nu stil. Verwachting is dat bij einde crisis eerst inhaaleffect op andere zorg zal plaatsvinden, voordat onderzoek weer wordt opgepakt. De kosten van dit najaareffect zijn ca. 40 mln per maand.
- Daarnaast is er nog derving door het stilvallen van PPS en contractonderzoek. Ook zullen prestatie-afspraken niet kunnen worden nagekomen. Daar zal coullance nodig zijn, ook richting EU. Tot slot zijn er eventueel minder bijdragen uit collectebusfondsen.

Mogelijke oplossing

- Om dit op te lossen moeten projecten verlengd worden, moet nieuw onderzoek later gestart worden (als het eerder start zijn er dubbele kosten) en zal op onderdelen coullance nodig zijn (bv. prestatieafspraken van de EU).

5. Cultuur

- De culturele en creatieve sector beslaat ca. 3,7 % van ons BBP en is goed voor ca 4,5 % van onze werkgelegenheid (CBS, 2019). Het omzetverlies wordt geraamd op 80 à 100 miljoen per week (Bron OCW, 2020). Culturele en creatieve bedrijven bestaan allang niet meer alleen bij de gratie van subsidie, zeker sinds 2012 is op instigatie van de overheid (Rutte 1) ingezet op ondernemerschap en eigen inkomsten (tickets, merchandise, horeca).
- Hoewel de culturele en creatieve sector divers en gevarieerd is, is er een aantal specifieke kenmerken van deze sector waardoor de crisis deze sector keihard raakt. Generieke maatregelen blijken hierdoor niet altijd voldoende te zijn.
- De culturele sector kenmerkt zich door een grote mate van voorfinanciering. Denk ten eerste aan festivals maar ook tentoonstellingen en voorstellingen worden maanden vooraf gemaakt en gefinancierd; de investeringen moeten in een korte tijd worden terugverdiend. Deze maanden in het voorjaar zijn daarbij cruciaal. Investeringen worden nu dus niet terugverdiend en de kans is klein dat dat tentoonstellingen en voorstellingen op een later moment kunnen worden ingehaald; dan staan alweer andere voorstellingen en tentoonstellingen vast en de burger kan ook niet twee keer per avond naar het theater. Er worden nu dus grote verliezen geleden waar geen inkomsten meer tegenover staan.
- Een belangrijk deel van de culturele sector is gesubsidieerd. We zullen middels coullance-maatregelen trachten de impact van de crisis te verzachten. Toch, door het wegvallen van eigen inkomsten, zijn ook daar de financiële gevolgen groot.
- Met de lock down tot en met 1 juni valt 3 maanden omzet weg maar voor vele culturele instellingen gaat dit om minstens een omzet van een half jaar agv seizoensgebonden inkomsten (het 'theaterseizoen' bijvoorbeeld).
- Zelfs voor een belangwekkend museum als het Rijksmuseum zijn dit zware tijden; nu zij eigen inkomsten (uit ticketverkoop, museumshop en restaurant bijv) mislopen blijken zij zo'n 1 mln per week in te moeten teren op de eigen reserve om aan de vaste lasten te kunnen voldoen. Dit is fors en kan niet eindeloos. Ook in andere deelsectoren zijn de voorbeelden legio.
- Waar we voor willen zorgen vanuit OCW is dat de ruggengraat van de sector in tact blijft. Dit maakt dat straks, wanneer de maatregelen kunnen worden opgeheven, de sector weer kan opstarten.

- Hierbij zullen we ook letten op de essentiële plekken in de keten, zoals de podia. Podia vallen onder gemeentelijke verantwoordelijkheid. Deze gaan we uiteraard niet overnemen, maar we willen de mede-overheden wel wijzen op hun verantwoordelijkheden om de sector straks weer te kunnen laten functioneren.
- Om te komen tot het behouden van deze zogenoemde ruggengraat van de sector, zullen we de sector vanuit OCW goed monitoren.
- Een herprioritering binnen de begroting zal nodig zijn om dit voor elkaar te krijgen. Hiervoor denken we bijvoorbeeld aan herinzet van de middelen uit het Museaal Aankoopfonds; hierin is 50mln aanwezig wat nu hard nodig is om de grootste branden te blussen.
- De culturele sector zal gelden dat, zodra de maatregelen worden versoepeld of kunnen worden opgeheven, men niet direct van start kan gaan; er is tijd nodig om gezamenlijk stukken in te studeren voor orkesten, theateracteurs en filmcrew, dansers zullen moeten trainen, etc. Ook zullen met name de musea merken dat de internationale toeristen een langzame teruggang naar Nederlandse musea maken.
- Ofwel: ook nadat de maatregelen zijn opgeheven, hebben delen van de sector tijd nodig voordat producties en daarmee inkomsten hervat kunnen worden.
- Vanuit het kabinet zijn er generieke maatregelen opgesteld. Deze maatregelen bieden voor een deel van de sector soelaas; met name (deel van) de ZZP-ers en de commerciële kant van de sector.
- De culturele en creatieve sector telt circa 140.000 zzp'ers. Hiervan voldoen circa 92.000 zzp'ers aan de urennorm (65%). Maar 48.000 dus ook niet, zij komen niet voor de TOZO in aanmerking. Terugval op de bijstand kan doorstart van de praktijk als zelfstandige belemmeren.
- Ook andere regelingen zoals de TOGS stellen zodanige eisen (vgl: aparte werkruimte, beperkte opname SBI-codering) dat veel culturele zzp'ers hier niet voor in aanmerking komen.
- Daarnaast willen we bezien hoe de voorwaarden voor het noodfonds uitwerken voor de groei-bedrijven die met name in de creatieve industrie te vinden zijn.
- Los van de generieke maatregelen (die niet altijd soelaas bieden) heeft de MOCW een couleancepakket gemaakt dat bestaat uit vervroeging bevoorschotting en opschorten huurbetaling waarmee culturele instellingen voor de korte termijn aan hun verplichtingen kunnen voldoen.
- Te voorzien valt dat én generiek én couleance onvoldoende zijn om vitale onderdelen en de keten in de culturele en creatieve sector overeind te houden.
Dit vraagt erom dat bij verlenging van generieke maatregelen (paradoxaal) ook ruimte moet zijn voor maatwerk bij de culturele sector (dan wel ruimere reikwijdte) en dat OCW mogelijk tweede cultuurspecifiek overbruggingspakket moet maken.

6. Media

In de mediasector doet zich het probleem voor dat de vraag vanuit de consument niet afneemt of wegvalt, maar door de corona-maatregelen en de economische onzekerheid wel een deel van het aanbod en een deel van de inkomstenbron waar de bedrijfsvoering op gebaseerd is. Advertentie-inkomsten nemen drastisch af, en grote evenementen en producties kunnen geen doorgang vinden. Dit effect gaat vervolgens als een dominosteen door de sector. We zien in de media daarom 3 rode draden:

1. Terugvallende reclame en advertentie-inkomsten
2. Terugloop aan inkomsten bij faciliterende mediabedrijven (acute vraaguitval tussen 40% en 80%)
3. Grote gevolgen voor zzp'ers en freelancers

De inrichting van de generieke maatregelen heeft, mede gezien de specifieke situatie, voor de media een aantal gebreken:

- Media-ondernemers komen niet in aanmerking voor het noodloket (TOGS).
- De drempel om in aanmerking te komen voor een vergoeding van de loonkosten ligt te hoog. Een terugloop in inkomsten van 10% kan al fataal zijn (NOW).
- De kostenstructuur wijkt af. Een deel van de kosten zit in bv techniek voor uitzenden en distributie voor verspreiden kranten. Die kosten worden niet vergoed (NOW).

- Het personeelsbestand wijkt af. Waar gewerkt wordt met freelancers of zzp'ers komt de werkgever niet in aanmerking (NOW).

Korte termijn

Op korte termijn kan dit betekenen dat omroepen of kranten, zowel lokaal, regionaal als landelijk omvallen en failliet gaan. Naast de economische gevolgen voor onderneming en werknemers betekent dit ook een afname in essentiële nieuwsvoorziening. Specifiek voor de landelijke publieke omroep staat de overheid garant voor het jaarlijkse minimumbudget. Dat budget is deels gedekt door reclame-inkomsten. Als die niet meer toereikend zijn zal de overheid het verschil moeten compenseren.

Voor de lokale omroepen ligt dat anders: die worden gedeeltelijk gefinancierd uit gemeentelijke subsidies en voor een substantieel deel vanuit de private markt (advertenties en sponsoring). Deze omroepen ondervinden meer impact van de coronacrisis dan de regionale omroepen en de landelijke omroep. Bovendien hebben ze aanmerkelijk minder reserves. Hetzelfde probleem doet zich voor bij private mediabedrijven o.g.v. regionale en lokale berichtgeving. Daar was het al lastig een verdienmodel te baseren op advertentie-inkomsten, dat is nu onmogelijk. En tegelijk is de behoefte aan nieuws over de directe omgeving groter dan ooit.

Lange termijn

Lange termijn effecten zijn onzeker. Het is daarbij bijvoorbeeld de vraag hoe snel de economie weer aantrekt en hoe snel de advertentiemarkt herstelt. Mediabedrijven volgen als het goed is dat herstel. Een risico daarbij is bijvoorbeeld dat uitgeverijen in handen komen van grotere, mogelijk buitenlandse investeerders, met mogelijke gevolgen voor pluriformiteit, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van nieuwsvoorziening. Het verder beperken van regionale titels valt te verwachten.

7. Emancipatie

Korte en (middel)langetermijneffecten

- Bij vormgeving noodmaatregelen worden gendereffecten niet/onvoldoende meegewogen. Risico dat hetzelfde gebeurt bij (hiermee samenhangende) maatregelen e/o grootschalige hervormingen in de nabije toekomst. Structurele toepassing van de genderanalyse, zoals beschreven in IAK, biedt uitkomst.
- Druk op (Rijks)begroting en uitvoeringscapaciteit zet emancipatie (gerelateerde) projecten en programma's bij departementen en lokale overheden onder druk.
- Druk op financiële positie van 'Emancipatie-instellingen' (COC, Rutgers, Women Inc ea). Vooral nog is inschatting dat DE/OCW problematiek grotendeels zelf kan mitigeren (soepele omgang met verstrekte subsidies/opdrachten).